

Розділ 3

Інноваційний менеджмент

УДК 338.436

JEL Classification: M11, O29, Q18

Березіна Людмила Михайлівна,
*д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки підприємства
Полтавської державної аграрної академії*

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ АПК: ТАКТИЧНІ ТА СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ

Стаття присвячена формуванню інноваційної політики підприємств усіх сфер агропромислового комплексу. Приділено увагу тактичним і стратегічним аспектам обґрунтування інноваційного розвитку та здійснення інноваційної діяльності суб'єктами АПК. Розглянуто прикладні завдання розвитку агропромислового виробництва у контексті розв'язання комплексної проблеми техніко-технологічного забезпечення суб'єктів господарської діяльності та формування ринку інновацій в АПК. Інноваційний шлях розвитку розглядається як підґрунтя забезпечення соціальної стабільності у суспільстві, посилення соціальної орієнтованості економічного розвитку.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційна політика, організаційно-економічні відносини, потенціал підприємства, суб'єкти агропромислового комплексу.

Постановка проблеми. Визначальною умовою існування соціально-економічних систем є їх розвиток. Стосовно підприємств агропромислового комплексу особливу роль серед чинників, що впливають на їх сталий розвиток, відіграють інновації. Недостатньо дослідженими залишаються питання обґрунтування політики інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу, зміст її має охоплювати низку завдань та заходів, реалізація яких сприятиме обґрунтованому формуванню каналів руху продуктів харчування до кінцевих споживачів.

Вважаємо, що на підприємствах АПК має бути комплексний підхід до вирішення техніко-технологічних, організаційно-економічних та соціально-екологічних проблем, що забезпечить стратегічний розвиток суб'єктів агропромислового комплексу. Комплексність інноваційної діяльності підприємства потребує опрацювання виваженої інноваційної політики суб'єктів АПК та формування ефективних механізмів управління інноваційним розвитком (інноваційного менеджменту). Вагомим аспектом інноваційного менеджменту є його стратегічна спрямованість, що дозволяє вирішувати широкий спектр питань щодо планування та реалізації інноваційних проектів і програм з метою внесення якісних змін в усі сфери функціонування підприємства. Отже, будь-які стратегічні кроки підприємства варто оцінювати як такі, що мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на певних нововведеннях у сфері виробництва, збуту, соціального розвитку тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі знаходимо безліч публікацій, де висвітлюються аспекти господарської діяльності підприємств різних галузей національної економіки, де інновації розглядаються як процеси перетворення наукового знання в інновацію. Серед найбільш помітних наукових розвідок згадаємо праці Васьковської Я.В. [3], Владимирової С.В. [2], Герасименка Ю.В. [7], Гончарова В.М. [3], Касича А.О. [6], Козловського С.В. [7], Крисального О.В. [1], Мазура А.Г. [7], Припотеня В.Ю. [3], Солохи Д.В. [3] та ін. Разом з тим питання впливу науково-технічного прогресу на забезпечення ефективної діяльності підприємств агропромислового комплексу, розвитку в них інноваційних процесів та здійснення інноваційної діяльності висвітлені недостатньо, і потребують подальших поглиблених наукових досліджень.

Виділення не вирішених раніше питань. Формування ефективних організаційно-економічних відносин підприємств усіх сфер агропромислового комплексу, стабільне забезпечення національного споживчого ринку товарами власного виробництва серед іншого передбачають і дослідження впливу досягнень науково-технічного прогресу на перебіг інноваційних процесів та розвитку інноваційної діяльності. Такі та пов'язані з ними аспекти й досі залишаються поза увагою не лише практиків, а й на рівні теоретичного узагальнення.

Постановка завдання. У пропонованій статті зроблено спробу узагальнити теоретичні надбання щодо змісту категорій «інновації», «інноваційні процеси», «інноваційна діяльність», дослідити теоретичні та стратегічні аспекти формування інноваційної політики підприємств агропромислового комплексу та розглянути прикладні завдання розвитку агропромислового виробництва у контексті розв'язання комплексної проблеми техніко-технологічного забезпечення господарської діяльності суб'єктів та формування ринку інновацій в АПК.

Викладення основного матеріалу. Інновацію розглядаємо як економічну категорію, яка відображає сукупність змін у сфері технологій, окремих процесів, управління, кадрів, а також способів досягнення цих змін, що призводять до впровадження інновацій [1]. У статті ми спираємося на поняття інноваційного процесу та інноваційної діяльності. Інноваційний процес розглядаємо як процес перетворення наукового знання в інновацію, а інноваційну діяльність – як спеціально організовану взаємодію окремих людей і колективів, спрямовану на створення умов для успішного перебігу інноваційних процесів [2, с. 134-136].

Інноваційну діяльність розглядаємо як діяльність трудового колективу підприємства, спрямовану на забезпечення доведення науково-технічних ідей, винаходів (новацій) до результату, придатного для практичного застосування та реалізації на ринку з метою задоволення потреб суспільства у товарах чи послугах [3, с. 14].

У статті 3 Закону України «Про інвестиційну діяльність» вона визначається як одна з форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу [4]. Така діяльність охоплює:

- виробництво та реалізацію інноваційних видів технічних засобів та відповідних їм технологій;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- реалізацію довготривалих науково-технічних програм зі значними термінами окупності витрат;
- фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;

– розроблення і впровадження нової ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального та екологічного стану.

Інноваційна діяльність підприємств агропромислового комплексу полягає у формуванні та реалізації цілеспрямованої інноваційної політики, завданням якої є стимулювання, накопичення та розвитку інноваційного потенціалу. Зауважимо, що політика інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу має охоплювати низку завдань та заходів, реалізація яких сприятиме обґрунтованому формуванню каналів руху продуктів харчування до кінцевих споживачів. Потрібно згадати, що інноваційна діяльність підприємств АПК не позбавлена ризиків, які визначаються сукупним впливом низки чинників зовнішнього середовища та внутрішнім станом кожного підприємства. Інноваційна діяльність є проявом інноваційної політики підприємства.

Ураховуючи специфіку АПК, яка полягає у сезонності виробництва продукції, іммобільності ресурсів, залежності від біокліматичного потенціалу, незбігові робочого періоду з періодом виробництва, взаємозалежності та взаємодоповнюваності окремих галузей, інноваційну політику розглядаємо із двох позицій: у тактичному й стратегічному тлумаченні її змісту. Визначено, що з позицій тактичного тлумачення інноваційна політика має спрямування на забезпечення відповідності якості продукції та сировини чинним стандартам та вимогам, оптимізації господарської діяльності шляхом упровадження нових технологій, які, у свою чергу, призводять і до зміни складових елементів техніко-технологічного комплексу. Як бачимо, тактичне тлумачення пов'язане з формуванням та розвитком господарського потенціалу. Стратегічне тлумачення змісту інноваційної політики пов'язане з формуванням конкурентного статусу підприємства, перетворення його слабких сторін на сильні, що є підґрунтям його довготривалого функціонування на ринку. За нашим переконанням, формування ефективної інноваційної політики зумовлюється таким:

- гнучкістю виробництва, що впливає на швидкість перебігу інноваційних процесів;
- рівнем розвитку економічного мікроклімату в регіоні, що зумовлює для підприємства можливості пошуку джерел забезпечення інноваційних процесів;
- досконалістю правового супроводу інвестиційних процесів;
- оборотністю нагромадженого капіталу, ефективністю джерел його формування;
- досконалістю та станом розвитку об'єктів інфраструктури ринку в державі;
- готовністю системи менеджменту та організаційної структури суб'єктів господарювання до інноваційних перетворень.

Інноваційний шлях розвитку забезпечує соціальну стабільність у суспільстві, адже вигоди від економічного зростання отримує не лише вузький прошарок суспільства, що бере участь у привласненні рентних та експортних доходів, а й основні соціальні групи, пов'язані з розвитком інфраструктури ринку тощо. У цьому разі посилення соціальної орієнтованості економічного розвитку спирається на підвищення національної конкурентоспроможності та забезпечення ефективності, а не на перерозподіл наявного багатства та соціальну конфронтацію.

У підприємствах АПК інноваційні процеси відбуваються у різних формах, серед них найбільш помітними є:

- 1) запровадження у господарський обіг нових, відмінних від традиційних, продуктів як у галузі рослинництва, так і тваринництва (наприклад, розведення страусів);
- 2) диверсифікація діяльності (розвиток видів і сфер діяльності, які можуть бути пов'язаними з традиційним виробництвом чи ні);

- 3) запровадження нових способів та методів господарської діяльності (стосується всіх без винятку виробничих процесів);
- 4) вихід підприємства на інші, не традиційні для нього, ринки збуту виробленої сільськогосподарської продукції та сировини;
- 5) пошук нетрадиційних джерел сировинного забезпечення;
- 6) запровадження нових підходів щодо кадрової політики у сфері набору, поповнення, оцінки персоналу;
- 7) перехід до ефективних механізмів управління господарською діяльністю;
- 8) формування ефективних взаємовідносин із партнерами по ринку, споживачами, конкурентами, органами місцевої та державної влади.

Ринок інновацій ми пропонуємо розглядати як дієвий елемент у сукупності інструментарію та важелів інноваційної моделі розвитку національної економіки. Вважаємо, що ринок інновацій має слугувати стратегічним орієнтиром подальшого економічного зростання підприємств АПК як у поточному періоді, так і у довготривалій перспективі. За нашим переконанням, гальмом у вирішенні такої проблеми потрібно вважати відсутність належної уваги до ринку інновацій з боку уряду України. Для розуміння сутності ринку інновацій у край важливим є узагальнення його особливостей.

Трансформація розвитку суспільства країн світу зумовила формування такої моделі інноваційного перетворення господарства, де наявні відмітні від етапів попереднього розвитку пріоритети, а саме: якість життя населення, переважання інтелектуальної складової у капіталі підприємства, забезпечення збереження довкілля. Звідси доволі простий висновок про те, що подолання економічного відставання, забезпечення соціально орієнтованого розвитку вирішальною мірою залежатимуть від піднесення наукомістких галузей, розвитку технологій. Вважаємо, що широке впровадження інновацій, ресурсозберігаючих технологій, виробництво екологічно чистого продовольства у сфері агропромислового комплексу сприятимуть формуванню конкурентних переваг його підприємств та забезпечать інтеграцію у світогосподарську систему. Необхідно наголосити, що модель інноваційного розвитку кардинально трансформує господарську організацію держави, техніко-технологічну базу господарювання, впливає на соціальні аспекти, зумовлює новий зміст економічних функцій державних органів влади. Враховуючи те, що власники приватного капіталу не бажають вкладати кошти у довготривалі науково-технологічні проекти, то саме держава має стати безпосереднім ініціатором інноваційного розвитку, замовником та організатором відповідних програм. Вважаємо, що держава через стимулювання впровадження сучасних технологій зумовлює економічне піднесення країни, що є вагомим гарантією її економічної безпеки.

Розвиток національного ринку інновацій потребує формування відповідної інфраструктури, функціонування елементів якої сприятиме швидкому впровадженню технологічних нововведень [5]. Можливим у цьому аспекті нам видається роль суб'єктів малого та середнього підприємництва сфери інноваційного бізнесу та створення спільних з іноземними підприємствами структур, де має розвиватись обмін науково-технічними досягненнями шляхом розширення мережі технопарків, технополісів, інноваційних інкубаторів тощо. Потрібно зауважити, що у сфері агропромислового комплексу України згадані форми інфраструктури розвиваються занадто повільно.

Необхідно зупинитися на самому терміні інноваційного розвитку господарської діяльності суб'єктів усіх сфер АПК, під яким ми розуміємо певні перетворення у

діяльності підприємства, що призводять до посилення рівня використання інтелектуального потенціалу, зміцнення конкурентного статусу, збільшення обсягів діяльності та економічного зростання. За умов обмеженості матеріальних ресурсів дедалі більшого значення набуває забезпечення ресурсоощадного господарювання, отже, необхідність упровадження інновацій посідає у цьому аспекті чільне місце. Зауважимо, що розгортання таких процесів у господарській діяльності підприємств АПК є свідченням формування інноваційної ідеології та інноваційної культури [6]. Особливо потрібно наголосити, що запровадження ефективних механізмів розвитку інноваційної діяльності підприємств усіх сфер агропромислового комплексу має здійснюватися з обов'язковим дотриманням певних вимог, серед яких основними ми вважаємо такі: беззаперечне дотримання у господарській діяльності вимог об'єктивних економічних законів; формування середовища для здійснення інноваційного розвитку підприємств; оптимізацію правового забезпечення здійснення інноваційної діяльності у державі.

Ефективність перебігу та регулювання інноваційної діяльності залежать від дієвості інструментарію її здійснення на підприємстві агропромислового комплексу. Для цього, на нашу думку, потрібно:

а) у стратегії розвитку суб'єктів господарювання чітко визначати пріоритети інноваційної діяльності;

б) формувати відповідні елементи інфраструктури (організаційно-координаційні підрозділи, інформаційно-аналітичні та консультаційні мережі), що забезпечать ефективну реалізацію визначених у стратегії підприємств АПК пріоритетів щодо інноваційної діяльності;

в) формувати ефективний мотиваційний механізм щодо здійснення інноваційної діяльності;

г) забезпечити з боку власника (керівництва) моніторинг та контроль за ходом реалізації заходів інноваційної політики суб'єктів господарювання.

Отже, з викладеного випливає, що активізація інноваційних процесів у господарській діяльності підприємств будь-якої сфери агропромислового комплексу буде забезпечуватися шляхом реалізації пропонованих нами елементів відповідного механізму. Крім того, інноваційні процеси ми розглядаємо як підґрунтя формування міжгалузевих цільових стратегічних програм як вагомий складової розвитку організаційно-економічних відносин підприємств АПК.

Доцільно наголосити на тому, що дієвим інструментом запровадження інновацій у сфері АПК має стати лізинг. Він забезпечує доступ споживачів – суб'єктів агропромислового комплексу до нових прогресивних видів технічного забезпечення в умовах їх швидкого старіння [7]. Зазначимо, що лізинг – це проста, але разом із тим ефективна господарська схема, в якій інтегруються інтереси власників капіталу та суб'єктів агропромислового комплексу. Розвинений ринок лізингових послуг посилює позиції виробників продовольства, створює умови для прискореного розвитку підприємств головної сфери АПК – сільського господарства.

Проблеми стабілізації національної економіки, у т. ч. числі і підприємств АПК, зумовлюють необхідність активізації інноваційної діяльності. Звідси пріоритетною бачимо проблему формування механізмів управління ефективним розвитком суб'єктів господарювання в умовах освоєння інновацій. Це потребує опрацювання стратегії, що відповідає потребам економічного розвитку у довготривалій перспективі. Вирішення такого широкомасштабного завдання потребує критичного комплексного аналізу та переосмислення підходів, які склалися, створення основ забезпечення ефективного

розвитку суб'єктів господарювання у сфері АПК за умов освоєння інновацій. На жаль, у сфері АПК України нині надзвичайно мало суб'єктів господарювання, які повною мірою здійснюють інноваційну діяльність. Така ситуація значною мірою обумовлена станом національної економіки, що характеризується інвестиційною кризою, деградацією науково-технічного та виснаженням кадрового потенціалів, а наслідком є низька інноваційна активність підприємств АПК.

Зауважимо, що реалізація у господарській практиці підприємств АПК інноваційних проектів являє собою здійснення низки інноваційних заходів. Зрозуміло, що такі інноваційні заходи завжди є різними не лише за змістом (метод, структура, процес, продукт), але і за способом їх господарського впровадження. Звідси випливає, що змістовна сутність будь-якого інноваційного проекту з позицій забезпечення ефективності господарської діяльності повинне бути спрямованою на впровадження інновацій у діяльності суб'єктів ринку. Вважаємо, що гальмом у процесах залучення інноваційного потенціалу у вирішення господарських завдань підприємств агропромислового комплексу є відсутність кореспондування результатів наукових досліджень та практичної діяльності суб'єктів ринку, де державу ми розглядаємо як єдиного інтегратора таких процесів. Для перетворення наявного в Україні науково-технічного потенціалу у дієвий чинник економічного розвитку необхідно опрацювати державну програму комплексної підтримки інноваційних процесів. На нашу думку, першочерговим завданням є створення сприятливих економіко-правових умов для формування інноваційної системи, де особливу увагу треба звернути на підприємства агропромислового комплексу, що забезпечують виробництво продовольства та формують продовольчу безпеку як вагомому складову національної безпеки країни. Вагомими стратегічними аспектами вирішення такої проблеми є: опрацювання ефективних правил взаємодії елементів наукових досліджень на законодавчому рівні; створення системи просування на ринок науково-технічних розробок та наукоємної продукції, що сприятиме обійманню певного сегменту ринку та забезпечуватиме захист прав на інтелектуальну власність; підвищення інноваційної активності підприємств АПК. Формування інноваційної системи потребує врахування відмінностей інноваційного потенціалу за окремими регіонами, виявлення регіонів з низкою переваг – значним інноваційним та інвестиційним потенціалом та розвитком відповідних виробництв.

Таким чином, комплексний підхід до оцінки рівня та тенденцій розвитку підприємств АПК на основі інновацій дасть можливість обґрунтування стратегічних цілей, стане підґрунтям опрацювання і прийняття управлінських рішень, формування вимог, яким повинні відповідати плани інноваційного розвитку суб'єктів цієї сфери. Крім того, інноваційна складова стане вагомим чинником формування організаційно-економічних взаємовідносин підприємств АПК.

Реалізація інноваційних підходів у процесі господарювання потребує впровадження результатів наукових пошуків шляхом їх трансформації у нові види продукції, нові технології тощо. Тому пропонуємо під інноваційною діяльністю підприємства розуміти сукупність заходів науково-технологічного, організаційно-економічного, фінансово-комерційного та соціально-екологічного характеру, що створюють продукт чи послугу, яка сприймається ринком. Виходячи з такого визначення, змістом інноваційної діяльності підприємства необхідно вважати низку видів робіт, що поєднують пошук ідей, придбання ліцензій чи патентів, підготовку кадрового забезпечення, організацію науково-дослідницької діяльності, створення інженерно-технічних об'єктів, формування та розвиток інформаційно-інформативної бази. Інноваційна діяльність

завжди пов'язана з необхідністю для підприємства вирішувати складну проблему пошуку джерел фінансового забезпечення [8].

Зупинимося на тому, який вплив мають інноваційні процеси на формування та розвиток ефективних організаційно-економічних відносин підприємств агропромислового комплексу. У цьому аспекті згадаємо, що інноваційні процеси забезпечать оптимізацію організаційних форм взаємозв'язків, сприятимуть розвитку інфраструктури у системі АПК та стануть підґрунтям формування ефективних мотиваційних механізмів щодо їх подальшого функціонування на ринку. Підприємства АПК, здійснюючи інноваційні процеси, повинні усвідомити, що є їх метою: вирішення поточних завдань чи стратегічна спрямованість. Так, необхідність інновацій для вирішення поточних проблем зумовлюється невідповідністю стану господарювання вимогам ринку та пошуком шляхів подолання тих негараздів, що гальмують поступальний розвиток підприємства, стабілізацію результативних показників. Практичне вирішення такого завдання є надзвичайно проблематичним, оскільки інновації завжди потребують додаткових коштів, а стан господарської діяльності зумовлює неможливість їх залучення, що і пояснює значне техніко-технологічне відставання суб'єктів різних сфер АПК від аналогічних підприємств Європи і світу та не дозволяє створювати конкурентні переваги продукції чи послуг.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємств серед іншого визначається стратегічною орієнтованістю заходів інноваційної діяльності підприємств АПК. За чинними міжнародними стандартами інформація про інновації охоплює лише технологічні інновації, які охоплюють нові продукти та процеси, а також їх суттєві технологічні вдосконалення.

Стратегічна спрямованість інноваційного менеджменту підприємств АПК зумовлює об'єднання цілей технічного розвитку (оновлення) та капіталовкладень, результатом такого поєднання буде запровадження нових технологій, що дозволить пропонувати ринку новий продукт. Можливості та рівень практичної реалізації інноваційних заходів суб'єктами агропромислового комплексу визначаються двома складовими, а саме: обсягами та рівнем використання наявних на підприємстві ресурсів (у тому числі й інформаційних); ринковою позицією підприємства (часткою на ринку, ступенем доступу до джерел сировинно-ресурсного забезпечення, позицією у конкурентній боротьбі тощо). Саме зазначені складові необхідно враховувати підприємствам під час вибору типу інноваційної стратегії.

Треба зазначити, що нині у світовій практиці дедалі чіткіше простежується така інноваційна стратегія, в основу якої покладено прогнозування кризових станів підприємства та відповідне превентивне впровадження новин як запобіжного заходу щодо попередження кризи та усунення її негативних наслідків [9]. Вважаємо, що саме така стратегія має повинна орієнтиром і для підприємств АПК України.

При опрацюванні інноваційних заходів суб'єктів усіх сфер АПК необхідно орієнтуватися на такі підходи: визначення пріоритетних напрямів, що потребують інноваційних підходів; скорочення кількості управлінських рівнів з метою прискорення інноваційних процесів; оптимізація термінів опрацювання та обґрунтування інноваційних проектів. Важливим аспектом у розвитку інноваційної діяльності підприємств АПК вважаємо вибір такого альтернативного інноваційного проекту, де за обмежених ресурсів і стану техніко-технологічної бази підприємства забезпечується максимальне зростання вартості капіталу (табл. 1).

Таблиця 1 – Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності України, 2005-2011 рр., (у фактичних цінах, млн грн) [10, с. 204]

Види економічної діяльності	Роки					2011 р. у раз. до 2005 р.
	2005	2008	2009	2010	2011	
Усього	93096	233081	151777	171092	238175	у 2,6 раза
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	5016	16890	9382	12231	18183	у 3,6 раза
Промисловість	35031	76618	57658	58558	86313	у 2,5 раза
Будівництво	4929	12469	5325	4966	8541	у 1,7 раза
Торгівля	7614	24695	14091	11830	17264	у 2,3 раза
Діяльність транспорту та зв'язку	16887	32558	24555	29084	39375	у 2,3 раза
Інші види економічної діяльності	22111	66629	38177	51351	63591	у 2,9 раза

Разом із позитивними рисами, яких набуває підприємство у процесі реалізації інноваційних проектів, існують і певні негативні моменти, що ускладнюють прийняття адекватних управлінських рішень, а саме:

- підвищується рівень невизначеності кінцевих результатів стосовно термінів, витрат, отримання прибутку, якості продукції чи послуг, що зумовлює необхідність посилення в інноваційному менеджменті функції управління ризиками;
- підвищення рівня ризику зумовлює проблему пошуку ефективного інвестора;
- накопичення проблем, вирішення яких вимагає певних змін, зумовлює потребу організаційної перебудови на підприємстві.

Для підприємств агропромислового комплексу значна частина інноваційних процесів має технічний характер і передбачає впровадження у господарську діяльність нових високопродуктивних систем машин і механізмів та відповідних технологій. Важливою складовою інноваційних процесів є інжиніринг – надання інженерно-консультативних послуг, що у світовій практиці виокремлено у самостійну сферу діяльності. Такі послуги мають переважно інтелектуальний характер, стосуються використання досягнень науки для підвищення ефективності й управління діяльності. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності визначені Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [11]. Стосовно агропромислового комплексу, такими пріоритетами вважаємо наступні:

- формування ринку нових продуктів та високих технологій (новітні ресурсозберігаючі системи машин і механізмів, застосування біотехнологій та інформаційних систем у виробничих процесах та у сфері їх обслуговування);
- організація інтегрованого виробництва, суб'єкти якого є носіями інновацій, мають умови збільшення масштабів і розширення сфери інноваційної діяльності, розподілу доходів, витрат та ризиків, підвищення ефективності мотиваційного механізму тощо;
- формування адекватного рівня людського капіталу (всебічний розвиток людини, збереження її здоров'я, ефективне використання інтелектуального потенціалу, виховання високих морально-духовних якостей), що зумовлено необхідністю

дотримання закону збереження суспільства, пробуджує потенційні можливості особистості, формує вищий рівень продуктивної діяльності людини та прогрес суспільства у цілому.

Інноваційний розвиток будь-яких підприємств, де не є винятком і підприємства усіх сфер АПК, не може здійснюватися без відповідного капіталу. Нині держава, на жаль, як свідчить практика, лише гальмує процеси формування інвестиційної політики; відсутні наукові обґрунтування її змісту; потребують дослідження особливості інвестиційної політики суб'єктів АПК.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, вважаємо, що проблема розвитку інноваційної діяльності на засадах використання досягнень науково-технічного прогресу в усіх сферах агропромислового комплексу є складною і багатогранною, визначається як перспективний напрям розвитку, який створює сприятливе середовище для ефективного використання ресурсного потенціалу та формування конкурентоспроможності. У подальших наукових дослідженнях особливу роль в інноваційному спрямуванні розвитку агропромислового виробництва необхідно відводити вирішенню комплексної проблеми техніко-технологічного забезпечення та формування ринку інновацій в АПК. За нашим переконанням, такий ринок повинен виконувати як функцію постачання агропромислового виробництву нової техніки та технологій, так і функції розвитку науки і просвіти аграрної галузі.

1. Крисальний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О.В. Крисальний // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 10-12.

2. Владимірова С.В. Інноваційне розвиток потребителської кооперації в умовах ринкової економіки / С.В. Владимірова // Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку: матеріали I Міжнарод. науч.-практ. конф. (22-23 квітня 2010 г.). – Воронеж : Державна технологічна академія, 2010. – Ч. 1. – С. 133-136.

3. Гончаров В.М. Організація системи формування механізму інноваційного забезпечення економічної безпеки конкурентоспроможного підприємства: монографія / В.М. Гончаров, Д.В. Солоха, В.Ю. Припотень, Я.В. Васюковська. – Донецьк : СПД Купріянов В.С., 2010. – 416 с.

4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Постанова Верховної Ради України «Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Касич А.О. Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в Україні: джерела, оцінка, перспективи : монографія / А.О. Касич. – Кременчук : ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2008. – С. 272.

7. Онищук Я.В. Розвиток лізингу в Україні / Я.В. Онищук // Фінанси України. – 2005. – № 7. – С. 106-113.

8. Мазур А.Г. Управління регіональними інвестиційними процесами в агропромисловому комплексі : монографія / А.Г. Мазур, С.В. Козловський, Ю. В. Герасименко. – Вінниця : Глобус-Прес, 2008. – 208 с.

9. Музика М.П. Підвищення ефективності інноваційної підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві / М.П. Музика // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 67-69.

10. Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2012. – 558 с.

11. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Л.М. Березина, д-р экон. наук, доцент, профессор кафедры экономики предприятия Полтавской государственной аграрной академии

Инновационная политика предприятий АПК: тактические и стратегические аспекты

Статья посвящена формированию инновационной политики предприятий всех сфер агропромышленного комплекса. Уделено внимание тактическим и стратегическим аспектам обоснования инновационного развития и осуществления инновационной деятельности субъектами АПК. Рассмотрены прикладные задачи развития агропромышленного производства в контексте решения комплексной проблемы технико-технологического обеспечения субъектов хозяйственной деятельности и формирования рынка инноваций в АПК. Инновационный путь развития рассматривается как основа обеспечения социальной стабильности в обществе, усиления социальной ориентированности экономического развития.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационная политика, организационно-экономические отношения, потенциал предприятия, субъекты агропромышленного комплекса.

L.M. Berezhina, Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Business Economics of Poltava State Agrarian Academy

Innovation policy of agricultural enterprises: tactical and strategic aspects

The aim of the article. The article is dedicated to the formation of innovation policy of enterprises in all sectors of agriculture. The author pays attention to the tactical and strategic aspects of research innovation development and innovation activity implementation.

The results of the analysis. Innovation is considered as an economic category, which reflects the aggregate change in technology, some processes, management, staff and the ways to achieve these changes leading to the innovations' introduction. The article focuses on the concept of the innovation process and innovation activity. The innovation process is considered as the process of scientific knowledge converting into innovation and innovative activity – as specially organized interaction of individuals and groups. The aim of it is to create conditions for successful course of innovation processes. Innovation activity is considered in the context of the labor collective activity. The aim of it is to provide the evidence of scientific and technological ideas and inventions (innovations) to the result, suitable for practical application and implementation on the market to meet the needs of society in goods or services. Applied problems of agricultural production development in the context of solving complex technical and technological problems of economic agents and the development innovation market in agriculture are considered. Innovation activity of agro-industrial enterprises consists in formation and implementation of focused innovation policy, the goal of which is to promote accumulation and development of innovative potential. Innovation development policy of agro-industrial enterprises should cover a range of tasks and activities, the implementation of which will contribute to formation of movement channels food products to end users. It is noted that innovative activity of agro-industrial enterprises has different risks that are determined by combined influence of external environment factors and internal factors. In terms of tactical aspect innovation activity should be aimed at providing the product quality which is relevant to standards and requirements, at the production improvement through the application of new technologies and the use the productive elements of technical and technological base that conduces to formation and development of enterprise's potential. In terms of strategic aspect innovation policy aims to processing the perspective programs that will ensure the strengthening of competitive positions on the market and its survival in specified period.

Conclusions and directions of further researches. Agro-industrial enterprises carrying out innovative processes have to realize that their purpose is to solve current or strategic problems. Thus, the need for innovation to solve the current problem is due to non-compliance of the economic state to market requirements and finding the solutions to those problems that hinder the ongoing development of enterprise and result indicators stabilization. Practical solution of this problem is extremely problematic because innovation is always needs additional funds, and the state economic activity leads to the inability to attract them that explains the significant technical and technological backwardness of the actors

various areas of agro-industrial complex from similar enterprises in Europe and the world and cannot create a competitive advantages of products or services. A lot of innovation processes for agro-industrial enterprises have technical character and involve the application of new high productive systems and mechanisms and related technologies in economic activities. An innovative way of development is considered as foundation of social stability in society, strengthening social orientation of economic development.

Keywords: innovation, innovation activity, innovation policy, organizational and economic relations, enterprise potential, entities of agro-industrial complex.

1. Krysalnyi, O.V. (2005). Orhanizatsiino-ekonomichni osoblyvosti innovatsiinoi diialnosti [Organizational and economic characteristics of innovative activity]. *Ekonomika APK – Economics of Agricultural*, 8, 10-12 [in Ukrainian].

2. Vladimirova, S.V. (2010). Innovatsionnoie razvitiie potrebitelskoi kooperatsii v usloviiakh rynochnoi ekonomiki [Innovative development of consumer cooperatives in market economy]. Proceeding from MIIM '10: *I Mezhdunarodnaia nauchno-prakticheskaia konferentsiia «Socialno-ekonomicheskiiye problemy innovatsionnogo razvitiia» – The First International scientific and practical conference «Socio-Economic Problems of Innovative Development»*. (pp. 133-136). Voronezh: Hosudarstvennaia tehnolohicheskaia akademiia [in Russian].

3. Honcharov, V.M., Solokha, D.V., Prypoten, V.Yu., & Vaskovska, Ya.V. (2010). *Orhanizatsiia systemy formuvannia mekhanizmu innovatsiinoho zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky konkurentozdatnogo pidpriemstva [Organization of the system formation of innovative providing mechanism of enterprise competitiveness economic security]*. Donetsk: SPD Kupriianov V.S. [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro investytsiynu diialnist» [Law of Ukraine The investment activity]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].

5. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro kontseptsiuu naukovo-tehnolohichnoho ta innovatsiinoho rozvytku Ukrainy» [The Resolution of Verkhovna Rada of Ukraine «The concept of scientific, technological and innovation development of Ukraine»] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

6. Kasych, A.O. (2008). *Rozvytok investytsiino-innovatsiinykh protsesiv v Ukraini: dzhherela, otsinka, perspektyvy [The development of investment and innovation processes in Ukraine: sources, assessment, perspective]*. Kremenchuk: TOV «Kremenchutska miska drukarnia» [in Ukrainian].

7. Onyshchuk, Ya.V. (2005). Rozvytok lizynhu v Ukraini [Leasing development in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 7, 106-113 [in Ukrainian].

8. Mazur, A.H., Kozlovskiy, S.V., & Herasymenko, Yu.V. (2008). *Upravlinnia rehionalnymy investytsiynymy protsesamy v ahropromyslovomu kompleksi [The management of regional investment processes in agro-industrial complex]*. Vinnytsia: Hlobus-Pres [in Ukrainian].

9. Muzyka, M.P. (2005). Pidvyshchennia efektyvnosti innovatsiinoi pidpriemnytskoi diialnosti v silskohospodarskomu vyrobnytstvi [Improving the effectiveness of innovative entrepreneurship in agricultural production]. *Ekonomika APK – Economics of Agricultural*, 6, 67-69. [in Ukrainian].

10. Osaulenko, O.H. (Eds.). (2012). *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2011 rik [Statistic Yearbook of Ukraine for 2011]*. Kyiv: TOV «Avgust Treid» [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy «Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini» [The Law of priority directions of innovative activity in Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

Отримано 06.10.2013 р.